

KOMPETENCIJŲ UGDYMAS. ĮVADAS

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) numatoma, kad mokinys baigdamas mokyklą bus įgijęs šias bendrąsias kompetencijas:

- mokėjimo mokytis;
- iniciatyvumo ir kūrybingumo;
- komunikavimo;
- pažinimo;
- socialinę;
- asmeninę.

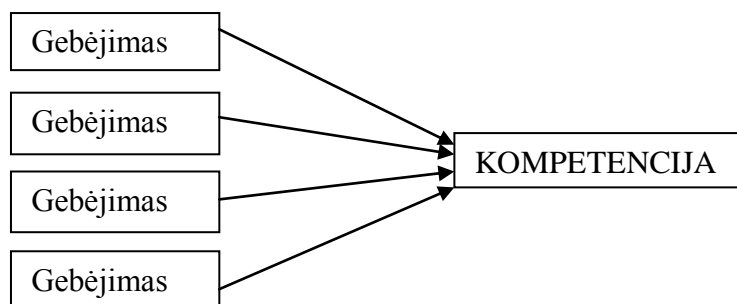
Visos šios kompetencijos turi būti ugdomos per visų dalykų, tarp jų ir fizikos, pamokas. Tačiau akivaizdu ir tai, kad vien pamokose kompetencijų neišugdysi. Šis nenutrūkstamas ir sudėtingas procesas turi vykti nuolat – mokykloje, neformaliojo ugdymo įstaigose, namuose, o mokiniai turėtų būti svarbiausi ir labai aktyvūs jo dalyviai. Tam, kad kompetencijų ugdymas vyktų produktyviai, leistų pasiekti laukiamų rezultatų, mokytojai kartu su mokiniais ir jų tėvais turėtų:

- išsiaiškinti bendruosius ugdymo tikslus;
- numatyti ir aptarti laukiamus rezultatus ir rodiklius, iš kurių galima būtų spręsti apie sėkmę;
- nuolat reflektuoti, aptarti pasiekimus ir išskylančius sunkumus, planuoti tolesnius veiksmus.

Labai svarbu išsiaiškinti, kokius gebėjimus reikia ugdyti, norint, kad mokinys įgytų vieną ar kitą kompetenciją, ir iš ko galima spręsti, kaip sekasi. Pirmiausia kartu su mokiniais vertėtų parengti kompetencijų aprašus, kurie būtų visiems vienodai gerai suprantami, „išsiversti“ jau turimus aprašus į pritaikytą mokyklos kontekstui kalbą.

Pradedant rengti kompetencijų aprašus galima remtis 2010 metais projekto *Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas* vykdytojų išleista metodine medžiaga *Kompetencijų ugdymas* ir projekto dalyvių mokymų medžiaga (visą ją galima rasti interneto svetainės <http://mokomes5-8.pedagogika.lt> skyrelyje Biblioteka). Ši metodinė medžiaga yra išdalyta visoms mokykloms, švietimo centrums ir savivaldybių švietimo skyriams. Bendrųjų kompetencijų aprašuose pateikiami pagrindiniai visų šešių bendrųjų kompetencijų požymiai. Šiuose aprašuose mokiniui nusakoma, kuo svarbi kiekviena kompetencija, o mokytojui – įvardijami svarbiausi kompetencijų elementai. Toliau paaiškinsime, kaip šiais aprašais naudotis ir kaip remiantis tais pačiais principais parengti savo aprašus.

Rengiant tokius aprašus pirmiausiai aiškinamasi, kokius gebėjimus ugdant ugdoma kompetencija, kokia jos struktūra. Vaizdžiai ir supaprastintai bet kokios kompetencijos struktūrą galima pavaizduoti tokia schema:

1 pav. Kompetencijos struktūra.

Tačiau ši schema nėra visiškai išsami, nes joje neatsispindi žinių ir vertybinių nuostatų vieta kompetencijos struktūroje. Pagal apibrėžimą, *kompetencija yra žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma*. Žinios yra bet kokio gebėjimo pagrindas, jos gali pasenti ir užsimiršti, bet jos tampa pamatu naujoms žinioms, be jų nepavyktų išugdyti jokios kompetencijos. Vertybinės nuostatos susiformuoja nuolatinio žinių taikymo, aktyvaus mokymosi metu. Gilindamiesi, mąstydami, veikdami mokiniai formuojasi vertybinės nuostatas, kurios išlieka visą gyvenimą. Jos yra sunkiai pamatuojamos ir stebint mokinio elgesį gali būti vertinamos tik neformaliai – formuojamuoju vertinimu. Tačiau toli gražu ne visada matomas mokinio, kaip ir bet kurio kito žmogaus, elgesys atspindi tikrąsias vertybines nuostatas.

Išskirtas ugdomų gebėjimų skaičius nebūtinai vienodas skirtingoms kompetencijoms. Kai kurie gebėjimai gali kartotis kelių kompetencijų struktūroje, nes visos bendrosios kompetencijos tarpusavyje glaudžiai susijusios ir jokios kompetencijos negalėtume ugdyti vienos, neugdydami kartu ir kitų. Pavyzdžiui, gebėjimas susirasti, pasirinkti, apibendrinti informaciją, ją pasinaudoti ir perteikti kitiems yra vienodai svarbus ugdant mokėjimo mokytis, komunikavimo ir pažinimo kompetencijas. Kompetencijų aprašai gali ir turi būti nuolat tobulinami, papildomi atsižvelgiant į mokinių pasiekimus. Galiausiai svarbus yra ir mokinių amžius, nes kontekstas kiekvienam gebėjimui ugdyti turi būti gerai suprantamas mokiniams.

Toliau pasinaudodami 1 pav. pateikta schema aptarsime, kokia galėtų būti kiekvienos kompetencijos struktūra, kokiais būdais galima būtų ugdyti išskirtus gebėjimus, kokios veiklos padės ugdyti šiuos gebėjimus mokantis fizikos.